

ЛІТЕРАТУРА

1. The Letters of J. Keats. – L. , 1935. – P. 406–407.
2. Викторовская И. В. Поэзия Джона Китса : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук / И. В. Викторовская. – Л., 1963. – 16 с.
3. Филатова Е. С. Искусство понимать себя и окружающих / Е. С. Филатов. – СПб. : Дельта, 1999. – 368 с.
4. Poetical Works of John Keats. – М. : Progress Publishers, 1966. – 237 p.
5. Poetical Works of John Keats. – London, 1931. – 362 p.

Стаття надійшла до редакції 21 грудня 2012 року

УДК 81'38

Олеся Склярєнко
(м. Переяслав-Хмельницький, Україна)

ДО ПИТАННЯ ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «СТИЛЬ» ПІД ЧАС ДОСЛІДЖЕННЯ АВТОРСЬКОГО ІДІОСТИЛЮ

У статті розглядається поняття «стиль» та особливості його трактування під час дослідження конкретного авторського ідіостилю. Встановлено взаємозв'язок між стилем та жанром, що є вирішальним в аналізі індивідуального стилю. Розглядається проблематичність понять «ідіостиль» та «ідіолект», а також їх місця в інтерпретації авторської картини світу. Встановлено особливості інтерпретації поняття у лінгвістичних дослідженнях німецьких науковців.

Ключові слова: стиль, жанр, ідіостиль, ідіолект, авторська картина світу.

В статье рассматривается понятие «стиль» и особенности его трактования во время исследования конкретного авторского идиостиля. Установлена взаимосвязь между стилем и жанром, которая является решающей в анализе индивидуального стиля. Рассматривается проблематичность понятий «идиостиль» и «идиолект», а также их места в интерпретации авторской картины мира. Установлено особенности интерпретации понятия в немецких лингвистических исследованиях.

Ключевые слова: стиль, жанр, идиостиль, идиолект, авторская картина мира.

The article reveals the conception “style” and the peculiarities of its interpretation during the study of the particular author’s style. It is established, that the interaction of the terms style and genre is decisive in the analyses of the author’s individual style. The problematical character of the terms “individual style” and “idiolect” and their place in the interpretation of the author’s points of view are examined. The peculiarities of the interpretation of the term in the works of the German scientists are established.

Key words: style, genre, individual author’s style, idiolect, author’s point of view.

Хоча стиль і жанр є різними категоріями, але вони діалектично взаємопов’язані, і вивчення однієї неможливе без детального розгляду іншої. Будь-який стиль завжди тісно пов’язаний з мовленнєвим жанром. Лінгвістичні стилі є жанровими стилями. Різним жанрам відповідають різні стилі. За М. Бахтіним стиль завжди є жанровою одиницею висловлення [3, с. 252].

Взаємодію стилю та жанру розглядали у своїх працях М. Бахтін, Н. Болотнова, М. Брандес, В. Виноградов, М. Кожина, В. Кухаренко, Г. Поспелов, Р. Якобсон, Г. Міхель, В. Фляйшер, Б. Зандіг та У. Фікс. Відомо, що мовлення – це первинна моделююча система, тому що саме за допомогою мовлення людина пізнає навколишній світ. Художній текст називають вторинною моделюючою системою, тому що в ньому переплітаються авторський задум і мова. За З. Тураєвою, мова художнього тексту – знакова система, що є єдиною для різних мов, і в цьому сенсі всі твори написані однією мовою [18, с. 13]. Саме ця мова зазнає інтерпретації й містить у собі амбівалентність семантики, оскільки художній текст – це об’єкт великої складності, і вивчення його, як втілення мисленнєвої й творчої діяльності людини, є перспективним, бо в самому тексті як вторинній складно організованій мовленнєвій системі можуть комбінуватися мовні мікросистеми: звукові, морфосемантичні,

лексичні, граматичні; їх компонентами є актуалізовані в мовленнєвому акті мовні одиниці [12, с. 36].

Актуальність дослідження полягає у тому, що взаємодія актуальних значень цих одиниць складає поверхневий зміст тексту, коментування якого вимагає глибокого інтерпретаційного смислу, який є результатом синтезу предметного, образного та ідейного рівнів смислової системи художнього твору.

Об'єктом дослідження статті є поняття «стиль» у контексті його трактування під час дослідження авторського ідіостилю.

Предметом дослідження є особливості трактування поняття «стиль» у лінгвістичному розрізі.

Однією з найсуттєвіших ознак художнього тексту є стиль. Існує загальноприйняте трактування стилю як семіотичного поняття: «... це особлива символічно значуща властивість людської діяльності, що виникає в результаті вибору суб'єктом певного способу діяльності (манери поведінки) у межах загальноприйнятих норм і несе інформацію про суб'єкт (належність до певної соціальної групи, соціальну роль, орієнтацію на певні цінності й морально-етичні норми, особисті якості й психічний стан) [13, с. 142]».

Категорія стилю є історично змінною, адже кожна епоха в стилі своїх художніх форм вбачала стиль свого суспільства. Якщо звернутися до лінгвістичного словника О. Ахманової, то знайдемо такі визначення стилю: «... це один із диференційованих різновидів мови, мовна підсистема зі специфічним словником, фразеологічними єдностями, зворотами й конструкціями, що відрізняють її від інших різновидів експресивно-оцінними якостями своїх складових елементів і зазвичай пов'язаний із певними сферами мовлення [2, с. 454]».

У термінологічній енциклопедії О. Селіванової стиль – це «... парадигматична ознака мовленнєвої системи; ситуативно зумовлений стереотипний спосіб здійснення вербальної комунікації як цілеспрямованої діяльності на підставі суспільно усвідомленого вибору мовних засобів і принципів їхньої інтеграції у мовленні [17, с. 582–583]». Комунікативні підходи до тексту, орієнтовані на мовленнєвий бік у спілкуванні, змінили уявлення

про текст, а відповідно – і про стиль та жанр. О. Селіванова в цьому ж словнику подає таке нетермінологічне визначення стилю: 1) форми існування мови або додаткової лексичної системи; 2) манери мовлення, залежного від мовленнєвого жанру та сфери спілкування; 3) спосіб мовлення індивіда; 4) у ракурсі діяхронії як стиль певної епохи [17, с. 582–583].

Останньому аспекту приділяється належна увага і в праці Г. Поспелова «Проблеми літературного стилю». Дослідник вважає стилем багатосторонню цілісність художньої образної системи, складовими елементами якої є образ, композиція та мова [15, с. 33]. В. В. Виноградов називає стиль основною категорією у сфері лінгвістичного вивчення літературного твору й характеризує його як своєрідну історично зумовлену складну структуру, що є єдністю системи засобів і форм словесного вираження в її розвитку [7, с. 169]. Учений також вказує на історичний аспект формування стилю національно-літературної мови.

Практично всі вище зазначені трактування терміна «стиль» указують на те, що він є системною категорією, адже включає в себе цілісність внутрішньої й зовнішньої форми. Системність – це завжди така форма організації, яка характеризується ієрархічністю будови й наявністю зовнішніх і внутрішніх зв'язків. При такому підході стиль є системою мовлення, заснованою на принципі багаторівневої ієрархічної послідовності елементів зовнішньої та внутрішньої форми, яка забезпечує цілісність тексту. Лише художня, образна форма тексту має якості стилю. Зміст сам по собі стилю не має, але він виражається у стилістичних якостях художньої форми [15, с. 40].

Проблема точності дефініції терміна «стиль» і його взаємозв'язок із мовленнєвими жанрами зумовлює різні підходи до класифікації стилів. Відповідно до типу стилістики стиль може бути мовним, мовленнєвим, функціональним, індивідуальним [17, с. 99]. Деякі науковці зазначають, що потрібно відокремлювати літературне поняття стилю від лінгвістичного, адже в літературному тексті стиль є тим елементом, який здійснює взаємозв'язок між компонентами, що роблять художній твір незмінним. Що ж до лінгвістичного трактування терміна «стиль»,

то його предметом, на відміну від літературного трактування, є не художня форма, а художнє мовлення.

Трактування стилю в лінгвістичному сенсі стосується мови як системи, мовленнєвої діяльності, мовців, що виступатимуть у ролі суб'єктів та об'єктів цієї діяльності, і текстів, що стають результатом мовної діяльності [13, с. 142]. Лінгвістичне розуміння обговорюваного терміна також розмежовується на тип обробки мови й спосіб функціонування мови [5, с. 16].

Друге визначення поняття «стиль» стосується функціонального стилю. Функціональний стиль, за М. Кожиною, є характером мовлення певного соціального різновиду, що співвідноситься з відповідною сферою суспільної діяльності [8, с. 49]. Німецькі дослідники В. Фляйшер, Г. Міхель та Г. Штарке також підтримують схожу думку, яка полягає в тому, що певні способи мовленнєвої діяльності в різних сферах комунікації приводять до утворення функціональних стилів [21, с. 28]. Зміст функціональних стилів має інформаційний характер, адже системи функціональних стилів – це системи непрямої комунікації, що мають свого ідеального, а не реального, як при прямій комунікації, адресата [21, с. 74].

Цікаві спостереження стосовно стилю можна знайти у праці У. Фікс, де авторка співвідносить поняття «стилю» з метафоричним поняттям «губки», яка не може мати сталих обрисів [20, с. 115]. Таке порівняння було зроблено на основі запропонованого раніше Б. Зандіг твердження «Chamäleon Stil» – стиль-хамелеон, де дослідниця зазначає, що хоча стиль є хамелеоном, але серед багатьох поодиноких функцій, що він виконує, вирізняється одна загальна, а саме як «Що» («Was») через «Яким чином» («die Art und Weise») інтерпретується для «З якою метою» («Wozu») [22, с. 49]. Ми підтримуємо думку Н. Разінкіної, що саме функціональний стиль має таку жанрову специфіку, де органічний взаємозв'язок усіх жанрових різновидів певного стилю, їх чітка відповідність певному призначенню, створюють таку якість стилю як гармонійний стан [16, с. 7].

Отже виходячи з вище зазначеного можна вважати, що «стиль» є способом упорядкування певних мовних засобів, які

включають у себе механізми формування художнього дискурсу та художнього тексту як його результату. Часто диференціацію художнього стилю окреслюють як сукупність ознак, які характеризують твори певного часу, напряду, індивідуальну манеру письменника [11, с. 641], тобто художній стиль можна інтерпретувати як стиль напряду – тексти певної групи авторів, а також як індивідуальний стиль – тексти лише одного автора.

Сучасна наукова парадигма має антропоцентричну спрямованість, тому дослідження індивідуального авторського стилю стає одним з ключових у лінгвостилістиці художнього тексту. Для позначення індивідуального стилю автора у лінгвістиці співіснують такі поняття як ідіостиль та ідіолект, які інколи вживають як синонімічні. Ідіолектом вважають 1) «... індивідуальне мовлення, що пояснюється місцем проживання, віком, фахом, соціальним станом, загальним рівнем культури певної людини. Ідіолект як мовна характеристика особистості не тільки окреслює особливе, а й розкриває розмаїття аспектів мови як загальнонаціонального феномена [11, с. 293]»; 2) всю сукупність створених певним автором текстів у хронологічній послідовності [там само]. На відміну від ідіолекту ідіостилем називають:

1) стиль письменника, його систему індивідуально-естетичного використання властивих лише даному періоду розвитку художньої літератури засобів мовного вираження.

2) сукупність мовних і стилістично-текстових особливостей, притаманних мовленню письменника.

3) систему змістових і формальних лінгвістичних характеристик, властивих творам окремого автора, що робить унікальним утілення в цих творах авторського способу мовного вираження [6, с. 82].

С. Аверінцев наголошує на тому, що феномен ідіостилу виник іще за часів грецької інтелектуальної еволюції, що було нерозривно пов'язано з розвитком риторичної теорії, та кваліфікує стиль певного автора як ідейно-художню, лінгвостилістичну творчість, що є безпосереднім синтезом і відбором виражальних засобів [1, с. 22]. Інші дослідники зазначають, що індивідуальний

стиль є єдністю загального та одиничного, єдністю певних властивостей, які використовує автор у своїх творах, щоб надати їм неповторності та якісної визначеності [6, с. 7].

Щоб уникнути термінологічної плутанини, зауважимо, що, услід за В. Леденьовою, ми розмежовуємо ці поняття. Дослідниця вважає, що «ідіостиль – це індивідуально встановлена мовною особистістю система відношень до різноманітних способів авторепрезентації засобами ідіолекту [10, с. 40]». Можна зробити висновок, що ідіолект є складовою ідіостилу. Саме в індивідуальному стилі чітко знаходить своє вираження позиція мовця щодо тих чи інших проблем, вибору виражальних засобів, які є рисами авторської мовотворчої індивідуальності та розкривають авторську картину світу.

Зрозуміло, що стиль та жанр у функціонуванні мовленнєвого жанру є взаємодоповнюючими факторами. Вони визначають авторський ідіостиль та формують його специфіку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аверинцев С. С. Риторика и истоки европейской литературной традиции / Сергей Сергеевич Аверинцев. – М. : Языки русской культуры, 1996. – 448 с.
2. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / Ольга Сергеевна Ахманова. – М. : Ком.книга, 2005. – 600 с.
3. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества / Михаил Михайлович Бахтин. – М. : Искусство, 1986. – 445 с.
4. Болотнова Н.С. Лексическая структура художественного текста в ассоциативном аспекте / Нина Сергеевна Болотнова. – Томск : Изд-во Томского педагогического института, 1994. – 200 с.
5. Брандес М. П. Стилистический анализ / Маргарита Петровна Брандес. – М. : Высшая школа, 1971. – 181 с.
6. Волошук В. І. Лінгвостильові особливості ідіолекту З. Ленца в малих епічних жанрах: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Вікторія Іванівна Волошук. – Львів, 2004. – 209 с.

7. Виноградов В. В. Проблема авторства и теория стилей / Виктор Владимирович Виноградов – М. : Гослитиздат, 1961. – 272 с.
8. Кожина М. Н. Стилистика русского языка : [учебное пособие] / Маргарита Николаевна Кожина.– М. : Образование, 1977. – 221 с.
9. Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту / Валерія Андріївна Кухаренко. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 272 с.
10. Леденева В. В. Идиостиль (к уточнению понятия) / Валентина Васильевна Леденева // Филологические науки. – 2001. – № 5. – С. 36–41.
11. Літературознавчий словник-довідник / [уклад. Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін.]. – К. : Академія, 2006. – 752 с.
12. Науменко А. М. Філологічний аналіз тексту (основи лінгвопоетики) / Анатолій Максимович Науменко. – Вінниця : Нова книга, 2005. – 413 с.
13. Мацько Л. І. Стилїстика української мови : [підручник] / Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. – К. : Вища школа, 2003. – 462 с.
14. Михель Г. Основы теории стиля / Г. Михель // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1980. – Выпуск IX : Лингвостилистика. – С. 271–297.
15. Пospelов Г. Н. Проблемы литературного стиля / Геннадий Николаевич Пospelов. – М. : Издательство Московского университета, 1970. – 329 с.
16. Разинкина Н. М. Функциональная стилистика / Нина Марковна Разинкина. – М. : Высшая школа, 1989. – 179 с.
17. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава : Довкілля, 2006. – 716 с.
18. Тураева З. Я. Лингвистика текста / Зинаида Яковлевна Тураева. – М. : Просвещение, 1986. – 125 с.
19. Якобсон Р. Лінгвістика і поетика // Антологія світової літературно-критичної думки XX ст. ; ред. М. Зубрицької / Роман Якобсон. – Львів, 1996. – С. 357–377.

20. Fix U. Stil – ein sprachliches und soziales Phänomen : [herausgegeben von I. Barz, H. Poethe, G. Yos] / Ulla Fix. – Berlin, Frank&Timme Gmbh Verlag für wissenschaftliche Literatur, 2007. – 462 S.
21. Fleischer W. Stilistik der deutschen Gegenwartssprache / Wolfgang Fleischer, Georg Michel. – Leipzig : VEB Bibliographisches Institut, 1975. – 394 S.
22. Sandig B. Stilistik der deutschen Sprache / Barbara Sandig. – Berlin : New York : Walter de Gruyter Verlag, 1986. – 368 S.

Стаття надійшла до редакції 20 грудня 2012 року

УДК 808.53: 821. 161.2-343

Наталія Смірнова
(м. Переяслав-Хмельницький, Україна)

ХУДОЖНІЙ ДИСКУРС КАЗОК Д. ГУМЕННОЇ

У статті досліджуються жанрові особливості творів Д. Гуменної з авторським визначенням казки. Обрані до аналізу твори розглядаються крізь призму кореляції понять художнє / наукове та казкове / неказкове. Доводиться, що аналізовані твори Д. Гуменної постають як новаторські жанрові утворення і переконливо свідчать про здатність літературних казок з науковим інтертекстом до функціонування в контексті сучасного художнього дискурсу.

Ключові слова: казка-есе, казка-феєрія, художній дискурс.

В статье исследуются жанровые особенности произведений Д. Гуменной с авторским определением сказки. Отобранные для анализа произведения через призму корреляции понятий художественное / научное и сказочное / несказочное. Доказывается, что рассматриваемые произведения Д. Гуменной представлены как новаторские жанровые образования и убедительно свидетельствуют о способности литературных сказок с научным интертекстом к функционированию в контексте современного художественного дискурса.

Ключевые слова: сказка-эссе, сказка-феерия, художественный дискурс.